

2016:20

En enhetligare hantering av uteslutningar och frånkännanden

Rapport initierad av IAF – reviderad den 20 oktober 2016

Dnr: 2016/33

Samtliga arbetslöshetskassor
Arbetslöshetskassornas samorganisation

En enhetligare hantering av uteslutningar och fränkännanden

Rapport initierad av IAF – reviderad den 20 oktober 2016

Arbetslöshetskassorna har fått möjlighet att faktagranska ett utkast av rapportens resultatdel.

Ansvarig chef har varit Annelie Westman, chef för granskningsenheten.

Rapporten har utarbetats inom IAF av utredarna Jenny Eriksson (uppdragsledare) och Annika Hellberg på granskningsenheten, Jan Larsson på analysenheten samt juristen Annika Sandström Johansson på rättsenheten.

Rapporten är beslutad den 21 juni 2016 av generaldirektör Jan-Olof Dahlgren. Beslut om revidering av rapporten har fattats av generaldirektör Peter Ekborg den 20 oktober 2016.

Katrineholm den 20 oktober 2016

Peter Ekborg
Generaldirektör

Jenny Eriksson
Utredare

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen
Box 210
641 22 Katrineholm
www.iaf.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1 Inledning	6
1.1 Uppdragets syfte och frågeställningar	6
1.2 Metod och genomförande	6
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Rapportens disposition	8
2 Regelverket för uteslutning och fränkännande	9
2.1 Uteslutning av medlemmar	9
2.2 Fränkännande av rätten till ersättning	9
3 Statistik över uteslutningar och fränkännanden	11
3.1 Antal beslut om uteslutningar och fränkännanden 2014–2015	11
3.2 Fördelning av fränkännandedagar 2014–2015	13
3.3 Fördelning mellan kvinnor och män 2014–2015	15
4 Arbete med rutiner och riktmärken samt ärendegranskning inför fokusgrupperna	17
4.1 Arbetslöshetskassornas rutiner	17
4.2 Arbetslöshetskassornas riktmärken	17
4.3 Uteslutning vid medvetet eller grovt vårdslöst handlande	19
4.4 När särskilda skäl finns för att fränkänna	20
4.5 Återkravsärenden som inte prövats för sanktion	20
5 Resultat från fokusgrupperna	21
5.1 Tematisk genomgång av området	21
5.2 Övriga reflektioner och medskick	27
6 IAF:s slutsatser och rekommendationer	30
6.1 Sammanfattande bedömning	30
6.2 Handlingen ska styra när ett ärende prövas för sanktion	30
6.3 Organisationen påverkar hanteringen	31
6.4 När särskilda skäl finns att fränkänna rätten till ersättning	32
6.5 Övrigt	32
6.6 Samverkan ger enhetligare hantering	33
7 Käll- och litteraturförteckning	35
8 Bilagor	36
Bilaga 1. Gruppindelning	36
Bilaga 2. Förteckning över lagrum	36

Sammanfattning

Arbetslöshetskassorna skiljer sig fortsatt åt i hur de hanterar uteslutningar och fränkännanden, samt återkrav som inte går vidare för prövning av sanktion. Syftet med detta uppdrag är att få hanteringen mer enhetlig och i enlighet med regelverket. Därför har IAF i samverkan med arbetslöshetskassorna och deras samorganisation, SO, diskuterat ämnet i sex fokusgrupper. Inledningsvis granskade IAF 82 ärenden som sedan låg till grund för diskussionerna.

Statistiken visar att antalet beslut om uteslutningar och fränkännanden skiljer sig mellan arbetslöshetskassorna. IAF kan dock inte se att antalet ersättningstagare nödvändigtvis påverkar antalet beslut. Ärendegranskningen visar att arbetslöshetskassorna tenderar att vara generösa i sina bedömningar.

Under uppdraget har det framkommit att arbetslöshetskassorna registrerar beslut om uteslutning olika. Efter att rapporten publicerats framkom även att statistiken över antal fränkända behövde justeras. Detta föranledde att IAF, från samtliga arbetslöshetskassor, begärde in uppgifter om antal uteslutna under 2014 och 2015 samt bad dem kvalitetssäkra den nya statistiken över antal fränkända. Utifrån detta har IAF reviderat rapporten.

Handlingen ska styra när ett ärende prövas för sanktion

Majoriteten av arbetslöshetskassorna har ett internt riktmärke för när ett ärende ska prövas för sanktion. Även om riktmärket inte ska ses som en gräns finns det risker att de skapar en intern praxis och flyttar fokus från bedömningen av handlingen. Det är alltid handlingen som ska styra och det behöver inte ha gått ut pengar för att det ska bedömas som medvetet eller grovt vårdslöst. Arbetslöshetskassornas varierande hantering av uteslutningar och fränkännanden leder till att medlemmar behandlas olika. Regelverket lämnar ingen nedre gräns för när felaktigheter ska prövas för sanktion.

Organisationen påverkar hanteringen

I samtliga fokusgrupper framkom att arbetslöshetskassornas organisation och branschtillhörighet har en stor betydelse för hur de hanterar uteslutningar och fränkännanden. IAF rekommenderar att de som handlägger uteslutningar och fränkännanden har en hög kunskapsnivå och att återkravshandläggare har en grundläggande kunskap om vilka ärenden som bör prövas för sanktion.

Steglös fördelning av fränkännandedagar utnyttjas olika

Den steglösa fördelningen av antal fränkännandedagar utnyttjas i olika omfattning, vilket är svårt att förena med en likabehandling av medlemmarna. Frågan bör därför diskuteras inom ramen för arbetslöshetskassornas gemensamma arbete. Mer domstolspraxis på varje nivå, det vill säga olika antal fränkännandedagar, skulle i förlängningen kunna leda till en större enhetlighet.

Bristfällig dokumentation leder till svårigheter

Vid beslut om fränkännande istället för uteslutning ska arbetslöshetskassans bedömning av de särskilda skälen alltid tydligt framgå. Besluten bör alltid vara väl underbyggda och noga dokumenterade för att de enkelt ska gå att följa. IAF ser även ett behov av att arbetslöshetskassans bedömningar dokumenteras i de ärenden som inte leder till någon sanktion.

Samverkan ger enhetligare hantering

Arbetslöshetskassorna har under uppdragets gång lyft behovet av att få diskutera och utbyta erfarenheter med varandra. IAF rekommenderar att arbetslöshetskassorna i högre grad samverkar för att få en enhetlig hantering av uteslutningar och fränkännanden.

Registrering av beslut

På grund av de brister i registerkvaliteten som framkommit rekommenderar IAF att SO uppdaterar handläggarstödet med uppgifter om hur uteslutningar och fränkännanden ska registreras.

1 Inledning

Tidigare IAF-rapporter visar hur arbetslöshetskassornas hantering av uteslutningar och fränkännanden skiljer sig åt¹. För att åstadkomma en enhetligare hantering av dessa ärenden har IAF i samverkan med arbetslöshetskassorna diskuterat ämnet i sex fokusgrupper.

En revidering av rapporten har gjorts då det under uppdragets gång och efter publicering har framkommit att arbetslöshetskassorna registrerar beslut om uteslutning olika samt att statistiken över antal fränkända behövde justeras.

1.1 Uppdragets syfte och frågeställningar

Detta uppdrag syftar till att få arbetslöshetskassornas hantering av uteslutningar och fränkännanden mer enhetlig och i enlighet med regelverket.

Under arbetets gång har följande frågeställningar utretts:

- Vad är arbetslöshetskassornas kriterier för när ett ärende ska prövas för sanktion?
- Behövs en nedre gräns för när felaktigheter ska prövas för sanktion?
- Hur ser bedömningar av ”grov vårdslöshet” ut?
- Hur ser bedömningar av ”särskilda skäl” ut?
- Hur ser fördelningen av antal fränkännandedagar ut?

Målet är att vad som framkommit i fokusgrupperna, i kombination med denna rapport, ska kunna användas av arbetslöshetskassorna i deras utvecklingsarbete.

1.2 Metod och genomförande

Ambitionen i denna rapport är att genom fokusgrupper och ärendeexempel lyfta fram arbetslöshetskassornas olika sätt att resonera ställt i förhållande till regelverket. IAF har även tagit fram kassaspecifik statistik inom området.

1.2.1 Fokusgrupper

För att uppnå en enhetligare hantering av uteslutningar och fränkännanden valde IAF att sammanföra en representant, försäkringsansvarig eller motsvarande, från samtliga arbetslöshetskassor i sex olika fokusgrupper². Varje fokusgrupp pågick i två timmar och IAF:s minnesanteckningar faktagranskades av samtliga deltagare. Syftet med fokusgrupperna var att få igång en diskussion mellan arbetslöshetskassorna och att möjliggöra ett utbyte av erfarenheter kring hanteringen av uteslutningar och fränkännanden. Arbetslöshetskassornas

¹ IAF rapport 2009:9, 2014:13 och 2015:2.

² Endast Journalisternas arbetslöshetskassa fick förhinder att delta.

samorganisation (SO)³ erbjöds att delta i samtliga fokusgrupper och representerades vid fyra av sex tillfällen, fördelat på tre av deras medarbetare.

1.2.2 Gruppindelning

IAF satte ihop fokusgrupperna för att få deltagare från olika stora arbetslöshetskassor och för att få en spridning av de arbetslöshetskassor som ingår i försäkringsutskottet inom SO. Gruppindelningen framgår i bilaga 1.

Att SO deltog i fyra av sex fokusgrupper ser IAF som positivt. En enhetligare hantering uppnås lättare med en bredare förståelse av de olika synsätten och arbetslöshetskassornas verkligheter, vilket SO kan bidra till.

1.2.3 Urval av ärendeexempel

Inledningsvis tog IAF fram ett mindre urval ärenden som i form av ärendeexempel låg till grund för diskussionerna i fokusgrupperna. Urvalet gjordes bland ärenden där kravbeloppet låg kring 10 000 kronor för att uppnå en jämförbarhet. För att få en relativt jämn fördelning av ärenden mellan arbetslöshetskassorna valdes ärenden där beslut fattats under 2014 och 2015. Totalt ingick 25 av 28 arbetslöshetskassor i urvalet⁴.

Initialt plockades 100 ärenden ut, fördelade på tre grupper:

- 30 uteslutningar
- 30 fränkännanden
- 40 återkrav.

Vid en senare granskning av de utvalda ärendena framgick att flera inte överensstämde med de statistiska uppgifter som IAF förfogar över. Detta förklaras av att urvalet inte tagit hänsyn till ärenden och beslut utanför urvalsperioden samt vissa felaktigheter i IAF:s databas ASTAT. Två återkravsärenden visade sig ha gått till beslut om uteslutning och ett till fränkännande, och utgick därför från granskningen. De totala kravbeloppen skiljde sig också från den befintliga statistiken i en del fall. Där kravbeloppet skiljde sig markant utgick ärendet från granskningen. Slutligen uppgick det totala antalet ärenden till:

- 22 uteslutningar
- 23 fränkännanden
- 37 återkrav.

³ SO samordnar Sveriges arbetslöshetskassor och informerar samt utbildar om arbetslöshetsförsäkringen. SO tar även fram olika typer av stöddokument för att vägleda arbetslöshetskassorna i deras ärendehantering, exempelvis IT-stöd för att arbetslöshetskassorna ska kunna administrera försäkringen.

⁴ I urvalet ingick inga ärenden från Sveriges Entreprenörers, Journalisternas och Svensk handels arbetslöshetskassa.

1.3 Avgränsningar

Uteslutning på grund av att den sökande inte längre arbetar inom arbetslöshetskassans verksamhetsområde (37 a § LAK) ingår inte i detta uppdrag. På samma sätt ingår heller inte ärenden som polisanmälts enligt bidragsbrottslagen⁵.

1.4 Rapportens disposition

Rapportens andra kapitel innehåller en beskrivning av det regelverk som ligger till grund för diskussionen i denna rapport. Kapitel 3 redogör för statistiken kring antalet uteslutningar av medlemmar⁶ och frånkännanden av rätten till ersättning som arbetslöshetskassorna beslutade om under 2014–2015.

Resultatredovisningen består sedan av två delar. I kapitel 4 beskrivs det arbete som gjordes inför diskussionerna i fokusgrupperna, bland annat genomgången av de ärendeexempel som IAF begärde in från arbetslöshetskassorna. I kapitel 5 redovisas resultatet från diskussionerna i de fokusgrupper som IAF höll med arbetslöshetskassorna och SO.

Kapitel 6 är en slutdiskussion där samtliga delar vävs samman, och där IAF ger sina slutsatser och rekommendationer.

⁵ Bidragsbrottslag (2007:612).

⁶ IAF kommer i denna rapport att referera till alla som medlemmar. I detta omfattas även de personer som är anslutna till arbetslöshetskassan Alfa.

2 Regelverket för uteslutning och fränkännande

Att utesluta en medlem ur en arbetslöshetskassa och att fränkänna en sökande rätten till ersättning är åtgärder som tillämpas vid bedrägligt förfarande. Arbetslöshetskassan ska i dessa ärenden först pröva om det finns grund för att utesluta medlemmen, och om det inte är aktuellt med uteslutning istället pröva om det finns skäl att fränkänna den sökande rätten till ersättning. Detta regleras i 37 § lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor (LAK) och i 46 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkringen (ALF).

Det är arbetslöshetskassans styrelse som ska pröva frågor om uteslutning och fränkännande, enligt 37 c § LAK. Styrelsen kan ge kassaföreståndaren i uppdrag att fatta beslut i dessa ärenden, dock inte vid omprövning av sådana beslut.

Beslut om uteslutning och fränkännande gäller från och med den dag då arbetslöshetskassan inledde utredningen av det förhållande som ligger till grund för beslutet. Detta gäller enligt 37 b § LAK och 46 b § ALF.

Enligt 66 § ALF kan arbetslöshetsersättning hållas inne tills vidare om en arbetslöshetskassa anser att det finns sannolika skäl att anta att den sökande

- kommer att fränkännas rätten till ersättning enligt 46 § ALF,
- kommer att uteslutas som medlem enligt 37 § första stycket LAK.

Ersättningen får hållas inne till dess att arbetslöshetskassan slutligt har prövat rätten till ersättning.

2.1 Uteslutning av medlemmar

En medlem som medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter om förhållanden av betydelse för hans eller hennes rätt till medlemskap eller ersättning, ska uteslutas ur arbetslöshetskassan om inte särskilda skäl talar emot det. Det framgår av 37 § första stycket LAK. Detsamma gäller en medlem som medvetet eller av grov vårdslöshet har låtit bli att anmäla ändrade uppgifter om förhållanden av betydelse för hans eller hennes rätt till ersättning. Personer som utesluts ur en arbetslöshetskassa enligt 37 § första stycket LAK får inte ersättning från arbetslöshetsförsäkringen under ett års tid efter att de uteslutits. Detta regleras i 10 § andra stycket ALF.

2.2 Fränkännande av rätten till ersättning

En arbetslöshetskassa kan avstå från att utesluta en medlem om det finns särskilda skäl som talar emot uteslutning, enligt 37 § första stycket LAK. Särskilda skäl kan enligt praxis vara att ersättningstagaren själv meddelat

arbetslöshetskassan att felaktig ersättning utbetalats.⁷ Har felaktigheterna däremot uppmärksammats av arbetslöshetskassan och ersättningssökanden först därefter rättat sina uppgifter har inte särskilda skäl ansetts föreligga.⁸ Andra exempel på särskilda skäl enligt praxis är om en felaktig utbetalning endast gäller enstaka ersättningsdagar eller små belopp⁹, hälsoskäl¹⁰ eller att risken för att ersättning ska komma att betalas ut felaktigt är mycket låg.¹¹ Den tid som har gått sedan ersättningstagarens bedrägliga beteende kan ha betydelse dels vid bedömningen av om det finns särskilda skäl för fränkännande istället för uteslutning, dels när antalet fränkännandedagar fastställs. Det gäller enligt propositionen 2012/13:12 *Åtgärder inom arbetslöshetsförsäkringen m.m.*¹²

Om arbetslöshetskassan kommer fram till att medlemmen inte ska uteslutas kan medlemmen i stället fränkännas rätten till ersättning. Det framgår i 46 § ALF. Paragrafen säger att den som medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter till en arbetslöshetskassa, eller låtit bli att anmäla ändrade förhållanden som har betydelse för hans eller hennes rätt till ersättning, ska fränkännas rätten till ersättning. Enligt 46 § andra stycket ska den arbetslöshetskassa till vilken uppgifterna lämnats eller skulle ha lämnats besluta om fränkännande, även om den som berörs har utträtt ur kassan.

Antalet dagar som medlemmen fränkänns rätt till ersättning regleras i 46 a § ALF och ska avse minst 45 och högst 195 ersättningsdagar. Gränserna för antalet dagar har införts för att skapa en likabehandling av de enskilda medlemmarna i dessa ärenden.¹³ Minimigränsen bestämdes till 45 dagar för att det skulle vara lika kännbart som en avstängning på grund av att den sökande har lämnat en anställning eller skiljts från arbetet på grund av otillbörligt uppförande. Maxgränsen på 195 dagar är för allvarigare fall då den enskilde skulle ha uteslutits om han eller hon varit medlem. I propositionen står det att ett fränkännande i normalfallet bör vara omkring 130 dagar. Exempel på praxis där fränkännandet avsett färre dagar än normalfallet är där ersättningssökanden medvetet eller grovt vårdslöst har deklarerat felaktiga uppgifter, men under ett fåtal dagar och då med ett lågt återkrav.¹⁴

⁷ Högsta förvaltningsdomstolens dom den 27 juni 2011 i mål nr 4727-10.

⁸ Kammarrätten i Stockholms dom den 13 juni 2014 i mål nr 1630-14.

⁹ Kammarrätten i Stockholms dom den 3 juni 2015 i mål nr 396-15.

¹⁰ Kammarrätten i Stockholms dom den 20 januari 2006 i mål nr 965-05 och Kammarrätten i Stockholms dom den 17 oktober 2011 i mål nr 3593-11.

¹¹ Kammarrätten i Stockholms dom den 16 september 2015 i mål nr 940-14.

¹² Prop. 2012/13:12, *Åtgärder inom arbetslöshetsförsäkringen m.m.*, s. 49–50.

¹³ Prop. 2012/13:12, *Åtgärder inom arbetslöshetsförsäkringen m.m.*, s. 57–58 och 95.

¹⁴ Kammarrätten i Stockholms dom den 17 februari 2010 i mål nr 5888-09.

3 Statistik över uteslutningar och fränkännanden

I detta kapitel redovisas statistik som rör arbetslöshetskassornas beslut om uteslutningar och fränkännanden. Statistiken är i huvudsak hämtad från den tabell i ASTAT där arbetslöshetskassornas beslut är registrerade enligt 37§ i LAK. Under uppdraget har det i dialog med arbetslöshetskassorna framkommit att de registrerar beslut om uteslutning olika. IAF har tidigare lyft problematiken kring felaktiga registreringar och konsekvenserna av detta.¹⁵ Efter att rapporten publicerats framkom även att statistiken över antal fränkända behövde justeras. Detta föranledde att IAF, från samtliga arbetslöshetskassor, begärde in uppgifter om antal uteslutna under 2014 och 2015 samt bad dem kvalitetssäkra den nya statistiken över antal fränkända. Utifrån detta har IAF reviderat rapporten.

3.1 Antal beslut om uteslutningar och fränkännanden 2014–2015

I tabell 1 redovisas antalet beslut om uteslutningar och fränkännanden uppdelat på arbetslöshetskassorna för åren 2014–2015.

Tabell 1: Antal uteslutna och fränkända 2014–2015.

Arbetslöshetskassa	Antal beslut om uteslutning		Antal beslut om fränkännande	
	2014	2015	2014	2015
Akademikernas	58	44	5	8
Alfa ¹⁶	94	100	234	194
Byggnadsarbetarnas	42	43	8	2
Elektrikernas	10	4	0	1
Fastighets	11	25	1	1
Finans- och försäkringsbranschens	13	9	0	1
GS	22	15	2	1
Hamnarbetarnas	1	1	0	0
Handelsanställdas	26	50	3	7
Hotell- och restauranganställdas	53	64	12	8
IF Metalls	51	63	42	39
Journalisternas	0	0	0	1
Kommunalarbetarnas	328	224	50	18
Ledarnas	23	18	2	2
Livsmedelsarbetarnas	20	20	1	0
Lärarnas	4	3	2	0
Pappersindustriarbetarnas	0	1	0	0
Sekos	24	27	3	3
Skogs- och lantbrukstjänstemännens	0	0	0	0
Småföretagarnas	20	26	0	1

¹⁵ IAF rapport 2015:20

¹⁶ Arbetslöshetskassan Alfa består av två kategorier ersättningstagare: ersättningstagare som är anslutna till arbetslöshetskassan samt de som uppfyller villkoren för arbetslöshetsersättning men inte är anslutna. De senare kan inte uteslutas ur arbetslöshetskassan Alfa utan kan endast fränkännas rätten till ersättning.

STs	31	16	9	11
Svensk Handels	2	4	3	0
Sveriges arbetares	6	3	1	1
Sveriges Entreprenörers	0	0	0	1
Säljarnas	3	2	2	1
Transportarbetarnas	11	6	3	0
Unionens	70	98	24	21
Visions	22	21	2	2
Totalt	945	887	409	324

Enligt tabell 1 har Kommunalarbetarnas arbetslöshetskassa fattat flest beslut om uteslutning både 2014 och 2015. År 2014 stod de för knappt 35 procent av alla beslut om uteslutningar. 2015 hade den andelen sjunkit till drygt 25 procent.

Det totala antalet uteslutningar har sjunkit med sex procent mellan år 2014 och 2015. Den största enskilda orsaken till detta är att Kommunalarbetarnas arbetslöshetskassa minskade antalet beslut från 328 till 224. Procentuellt har STs arbetslöshetskassa minskat mest (48 procent).

När det gäller fränkännanden står arbetslöshetskassan Alfa för flest beslut. De stod för 60 procent av alla fränkännanden år 2015. Det ska dock betonas att de administrerar även personer som inte är medlemmar men uppfyller villkoren för arbetslöshetsersättning. Dessa personer kan av förklarliga skäl inte uteslutas, men de kan fränkännas rätten till ersättning. Arbetslöshetskassan Alfa står tillsammans med Unionens, Kommunalarbetarnas och IF Metalls arbetslöshetskassa för 84 procent av alla fränkännanden.

Utvecklingen av beslut om fränkännande har varit likartad mellan arbetslöshetskassorna. Totalt minskade besluten om fränkännande med 85 ärenden (21 procent) mellan 2014 och 2015. I absoluta tal stod arbetslöshetskassan Alfa för den största minskningen av beslut från 234 till 194 (17 procent). Procentuellt har Kommunalarbetarnas arbetslöshetskassa en större nedgång (64 procent).

Det är naturligt att de största absoluta antalen och förändringarna av uteslutningar och fränkännanden kommer från de största arbetslöshetskassorna. För att kunna jämföra arbetslöshetskassorna relateras besluten om uteslutning och fränkännande till antalet personer som fått arbetslöshetsersättning under den aktuella perioden. I tabell 2 redovisas antalet uteslutna och fränkännanden per 1 000 ersättningstagare för åren 2014 och 2015. Av statistiska skäl har de arbetslöshetskassor med minst antal ersättningstagare slagits samman och redovisas som övriga arbetslöshetskassor¹⁷.

¹⁷ Till de minsta arbetslöshetskassorna räknas de som hade mindre än 1 000 ersättningstagare per år 2015: Säljarnas, Elektrikernas, Sveriges arbetares, Pappersarbetarnas, Skogs- och lantbrukstjänstemännens, Sveriges Entreprenörers och Hamnarbetarnas arbetslöshetskassa.

Tabell 2: Antal uteslutna och fränkända per 1 000 ersättningstagare 2014–2015.

Arbetslöshetskassa	Antal beslut om uteslutning per 1 000		Antal beslut om fränkännande per 1 000	
	2014	2015	2014	2015
Akademikernas	2,5	1,9	0,2	0,4
Alfa ¹⁸	3,3	3,8	7,9	7,3
Byggnadsarbetarnas	3,0	3,8	0,6	0,2
Fastighets	2,1	4,9	0,2	0,2
Finans- och försäkringsbranschens	8,1	5,5	0,0	0,6
GS	3,5	2,7	0,3	0,2
Handelsanställdas	1,4	2,8	0,2	0,4
Hotell- och restauranganställdas	4,7	5,4	1,1	0,7
IF Metalls	1,8	2,5	1,5	1,6
Journalisternas	0,0	0,0	0,0	0,8
Kommunalarbetarnas	7,1	4,8	1,0	0,4
Ledarnas	6,2	5,1	0,5	0,6
Livsmedelsarbetarnas	5,1	5,4	0,2	0,0
Lärarnas	0,9	0,7	0,4	0,0
Sekos	3,0	3,6	0,4	0,4
Småföretagarnas	2,6	3,6	0,0	0,1
STs	12,0	6,1	3,4	4,2
Svensk Handels	1,7	3,8	2,4	0,0
Transportarbetarnas	1,0	0,6	0,3	0,0
Unionens	1,6	2,2	0,5	0,5
Vision	4,4	4,1	0,4	0,4
Övriga arbetslöshetskassor	4,8	3,2	0,7	1,2
Totalt	3,3	3,3	1,4	1,2

Totalt för alla arbetslöshetskassor har andelen beslut om uteslutning och fränkännande i stort sett inte förändrats mellan de två åren sett till antal per 1 000 ersättningstagare. Variationen mellan arbetslöshetskassorna är dock relativt stor. Flera stora och medelstora arbetslöshetskassor har få beslut om uteslutning. Främst är det Lärarnas och Transportarbetarnas arbetslöshetskassa som har fattat få beslut om uteslutning i relation till antalet ersättningstagare på respektive arbetslöshetskassa. Deras siffror varierar mellan 0,6 och 0,7 uteslutna per 1 000 ersättningstagare, 2015.

3.2 Fördelning av fränkännandedagar 2014–2015

Antalet dagar som medlemmen fränkänts rätt till ersättning ska avse minst 45 och högst 195 ersättningsdagar. Tabell 3 visar arbetslöshetskassornas fördelning av antal fränkända dagar.

¹⁸ Arbetslöshetskassan Alfa består av två kategorier ersättningstagare: ersättningstagare som är anslutna till arbetslöshetskassan samt de som uppfyller villkoren för arbetslöshetsersättning men inte är anslutna. De senare kan inte uteslutas ur arbetslöshetskassan Alfa utan kan endast fränkännas rätten till ersättning.

Tabell 3: Fördelning av antal fränkända dagar 2014–2015¹⁹.

Arbetslöshetskassa	45 dagar	56 dagar	60 dagar	65 dagar	130 dagar	155 dagar	195 dagar	260 dagar ²⁰
Akademikernas					12		1	
Alfa				128	121	1	176	2
Byggnadsarbetarnas	1				6		3	
Elektrikernas	1							
Fastighets					2			
Finans- och försäkringsbranschens	1							
GS					2		1	
Handelsanställdas					9		1	
Hotell- och restauranganställdas					11		9	
IF Metalls			1		80			
Journalisternas	1							
Kommunalarbetarnas	3				30		35	
Ledarnas					2		2	
Livsmedelsarbetarnas					1			
Lärarnas				1			1	
Sekos					6			
Småföretagarnas							1	
STs					14		6	
Svensk Handels					1		2	
Sveriges arbetares					2			
Sveriges Entreprenörers					1			
Säljarnas	1				1		1	
Transportarbetarnas							3	
Unionens		1			19		25	
Vision					4			
Totalt	8	1	1	129	324	1	267	2

Det vanligaste utfallet enligt tabell 3 är 130 dagar, vilket också ska vara normalfallet. Handelsanställdas, Akademikernas, och IF Metalls arbetslöshetskassa har nästan enbart fattat beslut om 130 fränkännandedagar.

Arbetslöshetskassan Alfa särskiljer sig med att fatta beslut om 65 dagars fränkännande, något som är relativt ovanligt hos de andra arbetslöshetskassorna²¹.

¹⁹ Pappersindustriarbetarnas, Skogs- och lantbrukstjänstemännens och Hamnarbetarnas arbetslöshetskassa har inga registrerade beslut om fränkännande under aktuell tid.

²⁰ Beslut fattade på tidigare regelverk.

²¹ Arbetslöshetskassan Alfa har beskrivit hur de vanligen använder tre nivåer: 65, 130 och 195 fränkännandedagar. Se avsnitt 5 sid. 24.

3.3 Fördelning mellan kvinnor och män 2014–2015

Slutligen redovisas i tabell 4 och 5 fördelningen mellan kvinnor och män. Tabell 4 visar det totala antalet uteslutningar och fränkännanden för åren 2014–2015, och tabell 5 antalet uteslutna och fränkända per 1 000 ersättningstagare för åren 2014–2015.

Tabell 4: Fördelning av uteslutna och fränkända mellan kvinnor och män 2014–2015.

Arbetslöshetskassa	Uteslutna		Fränkända	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Akademikernas	45	57	8	5
Alfa	72	122	162	266
Byggnadsarbetarnas	6	79	1	9
Elektrikernas	0	14	0	1
Fastighets	19	17	1	1
Finans- och försäkringsbranschens	6	16	0	1
GS	8	29	1	2
Hamnarbetarnas	0	2	0	1
Handelsanställdas	35	41	6	4
Hotell- och restauranganställdas	50	67	9	11
IF Metalls	17	97	20	61
Journalisternas	0	0	0	1
Kommunalarbetarnas	353	199	40	28
Ledarnas	8	33	1	3
Livsmedelsarbetarnas	15	25	1	0
Lärarnas	5	2	1	1
Pappersindustriarbetarnas	0	1	0	0
Sekos	9	42	1	5
Skogs- och lantbrukstjänstemännens	0	0	0	0
Småföretagarnas	16	30	0	1
STs	25	22	15	5
Svensk Handels	1	5	0	3
Sveriges arbetares	5	4	0	2
Sveriges Entreprenörers	0	0	0	1
Säljarnas	2	3	1	2
Transportarbetarnas	1	16	0	3
Unionens	68	100	21	24
Vision	21	22	3	1
Totalt	787	1045	292	441

Allmänt kan sägas att det är ett större antal män än kvinnor som utesluts (57 procent) eller fränkänns (60 procent). Skillnaderna kan möjligen förklaras med de olika arbetslöshetskassornas könsfördelning av medlemmar. Genom att redovisa uteslutna och fränkända per 1 000 kvinnliga respektive manliga ersättningstagare kan detta åskådliggöras. Tal redovisas dock inte för

arbetslöshetskassorna med minst antal ersättningstagare, de ingår i gruppen övriga arbetslöshetskassor²².

Tabell 5: Fördelning av uteslutna och fränkända mellan män och kvinnor per 1 000 ersättningstagare 2014–2015.

Arbetslöshetskassa	Uteslutna		Fränkända	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Akademikernas	1,7	2,8	0,3	0,2
Alfa	3,2	3,7	7,1	8,0
Byggnadsarbetarnas	6,5	3,2	1,1	0,4
Fastighets	3,6	3,3	0,2	0,2
Finans- och försäkringsbranschens	3,2	11	0,0	0,7
GS	3,0	3,1	0,4	0,2
Handelsanställdas	1,6	2,9	0,3	0,3
Hotell- och restauranganställdas	4,2	6,0	0,8	1,0
IF Metalls	1,3	2,4	1,6	1,5
Journalisternas	0,0	0,0	0,0	1,1
Kommunalarbetarnas	5,5	6,6	0,6	0,9
Ledarnas	3,9	6,3	2,9	2,2
Livsmedelsarbetarnas	4,7	5,3	0,3	0,0
Lärarnas	0,7	0,7	0,1	0,3
Sekos	2,2	3,6	0,2	0,4
Småföretagarnas	2,6	3,3	0,0	0,1
STs	7,6	11,0	3,7	1,5
Svensk Handels	0,9	4,4	0,0	2,6
Transportarbetarnas	0,3	1,0	0,0	0,2
Unionens	1,3	2,5	0,4	0,6
Vision	3,0	6,3	0,4	0,3
Övriga arbetslöshetskassor	4,1	4,1	0,6	1,0
Totalt	3,0	3,6	1,1	1,5

Totalt sett är det en viss övervikt av män även om man tar hänsyn till antalet ersättningstagare av respektive kön när det gäller såväl uteslutningar som fränkännanden. Orsaken till dessa skillnader är det svårt att uttala sig om.

²² Till de minsta arbetslöshetskassorna räknas de som hade mindre än 1 000 ersättningstagare per år 2015: Säljarnas, Elektrikernas, Sveriges arbetares, Pappersarbetarnas, Skogs- och lantbrukstjänstemännens, Sveriges Entreprenörers och Hamnarbetarnas arbetslöshetskassa.

4 Arbete med rutiner och riktmärken samt ärendegranskning inför fokusgrupperna

I detta kapitel redovisas det arbete som IAF gjorde inför diskussionerna i fokusgrupperna och som innefattade en granskning av 82 ärenden²³. I samband med att inbjudan skickades ut fick arbetslöshetskassorna även svara på om de hade ändrat sina rutiner och riktmärken för när ett ärende blir aktuellt för sanktion sedan de svarade på en enkät med anledning av IAF:s tidigare rapport²⁴.

När IAF uttalar sig i detta kapitel är det utifrån de ärenden som ingått i detta uppdrag.

4.1 Arbetslöshetskassornas rutiner

Sex arbetslöshetskassor har uppgett att de har ändrat sina rutiner för uteslutningar och frånkännanden sedan november 2014²⁵. Övriga 22 arbetslöshetskassor har uppgett att de inte har ändrat sina rutiner.

I rapporten från 2015 framkom att arbetslöshetskassorna ofta hänvisar till SO:s handläggarsöd²⁶. Handläggarsödet var då inte uppdaterat enligt de senaste regelförändringarna. SO har i november 2015 uppdaterat sitt handläggarsöd.

4.2 Arbetslöshetskassornas riktmärken

I den tidigare enkäten svarade samtliga arbetslöshetskassor på frågan ”Vad krävs, enligt er arbetslöshetskassa, för att ett ärende ska bli aktuellt för utredning om uteslutning eller frånkännande?” I detta uppdrag har svaren sammanställts och skickats ut för översyn av arbetslöshetskassorna.

I kapitel 5 finns en närmare beskrivning av arbetslöshetskassornas syn på riktmärkena. Där förklarar flera arbetslöshetskassor hur riktmärkena enligt dem själva inte ska ses som fasta gränser utan just ett riktmärke.

I tabell 6 presenteras en uppdaterad version av sammanställningen av arbetslöshetskassornas riktmärken.

²³ IAF kommer eventuellt gå vidare med vissa av ärendena för ytterligare bedömning. Detta rör frånkännanden och återkrav som inte prövats för sanktion.

²⁴ IAF rapport 2015:2

²⁵ Den månad då arbetslöshetskassorna besvarade IAF:s enkät kopplat till rapport 2015:2.

²⁶ *Hanteringen av återkrav och oriktiga eller vilseledande uppgifter.*

Tabell 6: Sammanställning av arbetslöshetskassornas riktmärken.

Arbetslöshetskassa	Inget riktmärke	Riktmärke antal dagar	Riktmärke summa
Handelsanställdas	X		
GS		10 ersättningsdagar eller mer	
Livsmedelsarbetarnas	X		
Unionens	X		
Transportarbetarnas		Mer än 10 dagar	
Hotell- och restauranganställdas		Omkring 8 dagar och uppåt	Omkring ett par tusen kr
Säljarnas	X		
Elektrikernas		Riktmärke fler än 5 dagar	Riktmärke över 3 800 kr brutto
Ledarnas	X		
Byggnadsarbetarnas*		Minst 10 ersättningsdagar eller att det rör sig om flera kassakortsinskick.	
Sveriges arbetares		Fler än 9 dagar	
Pappersindustriarbetarnas			Generellt 5 000 kr
Fastighets		Vid grov vårdslöshet ≥ 8 ersättningsdagar. Om medvetet kan sanktion bli aktuell även vid färre antal dagar.	
Skogs- och lantbrukstjänstemännens		Mer än 5 dagar	
Kommunalarbetarnas		Det ska mycket till för att ett ärende mindre än 10 dagar ska bli aktuellt för sanktion.	
Journalisternas		Vid grov vårdslöshet är det kring en kassakortsvecka	Vid grov vårdslöshet av deklaration är det kring 3 500 kr
Vision	X		
Sveriges Entreprenörers	X		
Akademikernas		Omkring 8–10 ersättningsdagar	
Småföretagarnas			10 000 kr
Svensk handels	X		
Sekos		8 dagar	
STs		5,5 ersättningsdagar eller mer	
Hamnarbetarnas**		Mer än 5 dagar eller flera återkommande återkrav	
IF Metalls	X		
Lärarnas	X		
Alfa	X		
Finans- och försäkringsbranschens	X		

* Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa har uppgett att när medlemmen erkänt att det var ett uppsåtligt handlande så har de ingen gräns nedåt.

** Hamnarbetarnas arbetslöshetskassa har uppgett att de alltid gör en utvärdering om uteslutning/frånkännande om det rör sig om 5 dagars återkrav eller mer och även om det rör sig om flera återkommande återkrav.

Tabell 6 visar att majoriteten av arbetslöshetskassorna har ett riktmärke för när ett ärende ska bli aktuellt för utredning om uteslutning eller fränkännande. 16 arbetslöshetskassor har ett riktmärke i form av antal dagar och/eller summan av återkravet. Av dessa 16 är det 2 som har ett riktmärke på enbart summan.

Vid ärendegenomgången har IAF uppmärksammat att det finns exempel på när arbetslöshetskassor på ett eller annat sätt hänvisat till sitt riktmärke. I ett ärende har handläggaren i sin bedömning skrivit om arbetslöshetskassans tidigare riktmärke. Ärendet gällde ett beslut om fränkännande och föredragande handläggaren skrev följande:

”Med tanke på tidigare riktlinjer som X arbetslöshetskassa har haft så kan jag hålla med om att straffet är hårt. Tidigare hade han släppts då summan är under 10 000 kronor. Jag håller med X att bestraffningen för att fränkännas eller uteslutas kan vara orimligt hög i förhållande till brottet. Om man har deklarerat fel och fått, som i det här fallet, 8 250 kronor för mycket straffas man med att förlora 130 ersättningsdagar (130*dagpenning (680kr) = 88 400 kronor. Och du måste se till att få en anställning där du kan arbeta 80 dagar innan rätten till ersättning från a-kassan är din igen.”²⁷

I ett av de återkravsärenden som IAF granskat, ett ärende som alltså inte har prövats för någon sanktion, skickade den försäkringsansvarige på arbetslöshetskassan in följande redogörelse till IAF:

”Orsaken till att medlemmen inte har uteslutits eller fränkänts är att handläggaren inte följt våra instruktioner. Återkravsärenden där den felaktiga ersättningen överstiger 10 ersättningsdagar och beror på att medlemmen lämnat felaktiga uppgifter, ska enligt vår rutinbeskrivning alltid överlämnas för utredning av uteslutning eller fränkännande. Jag kan inte se någon anledning till att så inte skedde i detta ärende. Beslutet borde dessutom ha hänvisat till 68 § ALF.”

IAF har sett checklistor där riktmärket omnämns när handläggaren ska fylla i vad som har hänt i ett ärende. Checklistorna hade en ruta eller en text om att ärenden ska lämnas vidare även om återkravet består av ett mindre antal dagar än deras riktmärke.

4.3 Uteslutning vid medvetet eller grovt vårdslöst handlande

När det gäller ärenden om uteslutningar av medlemmar vid medvetet eller grovt vårdslöst handlande har IAF inte några påpekanden att lämna. Besluten är fattade enligt gällande lagstiftning i de delar som granskats.

²⁷ IAF har angett X istället för namn på arbetslöshetskassan och medlemmens initialer.

4.4 När särskilda skäl finns för att fränkänna

När arbetslöshetskassorna har fattat beslut om att fränkänna en medlem rätten till ersättning framgår det av samtliga beslut att det finns särskilda skäl. Men även om beslutet är tydligt framgick det i många fall inte vilka de särskilda skälen var. IAF har i samband med att arbetslöshetskassorna skickat in det begärda underlaget fått separata följebrev med klarlägganden då arbetslöshetskassan själv upptäckt att de särskilda skälen inte framgår. Av samma anledning har IAF under ärendegranskningen även skickat ut en begäran om kompletterande information till två arbetslöshetskassor.

I de fall där arbetslöshetskassorna fattat beslut om 195 fränkännandedagar kunde IAF se resonemanget bakom besluten. Samtliga ärenden handlade om att personen inte längre var medlem i arbetslöshetskassan. I de ärenden där beslutet var färre än 130 fränkännandedagar saknade dock IAF arbetslöshetskassornas bedömning.

4.5 Återkravsärenden som inte prövats för sanktion

Urvalet bestod av relativt stora återkrav och majoriteten av ärendena hade fler återkrävda dagar och en högre summa än vad arbetslöshetskassorna uppgett som riktmärke.

I några återkravsärenden hade en kommunikering skett men i många ärenden fanns ingen information till medlemmen om att han eller hon riskerade en sanktion.

I majoriteten av återkravsärendena kunde IAF inte utläsa varför arbetslöshetskassan inte bedömt handlandet som medvetet eller grovt vårdslöst. Det saknades alltså dokumentation av resonemanget i ärendena som gjorde att IAF inte kunde följa vad som hade hänt. Som en förklaring till varför ett återkravsärende inte hade prövats för sanktion skrev kassaföreståndaren följande:

”Kassan har ingen dokumentation avseende eventuell uteslutning eller fränkännande eftersom det inte var aktuellt i ärendet. Vi har alltid en diskussion om eventuell uteslutning/fränkännande när det gäller större återkrav och upprepade återkrav. Vi har inte ansett att sanktionen varit aktuell i det här ärendet även om det felaktiga utbetalda beloppet är relativt stort och det beror på att det är ett enstaka fel som begåtts... Han har inte haft något återkrav tidigare utan skött sin kassadeklaration på ett klanderfritt sätt och något misstag anser vi att man har rätt att göra utan att drabbas av en så kännbar sanktion som uteslutning/fränkännande.”

5 Resultat från fokusgrupperna

I detta kapitel redovisas de resultat som framkom under de sex fokusgrupperna. Varje diskussion inleddes med att deltagarna fick framföra sina förväntningar. Flertalet lyfte fram vinsterna av att utbyta erfarenheter med övriga deltagare för att på så sätt bli mer enhetliga i hanteringen av uteslutningar och fränkännanden. Mindre arbetslöshetskassor betonade vikten av att träffa andra för att åstadkomma en likabehandling, och några uttryckte förhoppningar om förtydliganden från IAF.

SO beskrev hur de möter uppfattningen från arbetslöshetskassorna att de kan vara bekymrade över att de är för hårda, men också över att de är för snälla i sina bedömningar. En annan representant från SO betonade att praxis spretar och att det är väldigt ingripande beslut, vilket man måste tänka på när man beslutar och utbildar. Vidare förklarade SO hur de har en uppdelning mellan utbildningen i uteslutningar och fränkännanden och utbildningen i återkrav.

IAF:s roll i fokusgrupperna var inte att lyfta fram rätt eller fel utan att ta upp ärendeexempel som speglar olika situationer som uppstår i hanteringen av uteslutningar och fränkännanden.

5.1 Tematisk genomgång av området

I fokusgrupperna diskuterades uteslutningar, fränkännanden och återkrav utifrån ett antal teman, baserade på de ärendeexempel som IAF fått inskickade från arbetslöshetskassorna samt statistik från ASTAT. I detta avsnitt kommer arbetslöshetskassornas reflektioner kring dessa teman att redovisas var för sig.

5.1.1 Antal uteslutna och fränkända per 1 000 ersättningstagare 2015

Tillsammans med inbjudan till att delta i en fokusgrupp skickade IAF ut kassaspecifik statistik över antalet uteslutna och fränkända per 1 000 ersättningstagare under 2015²⁸. Flertalet av de mindre arbetslöshetskassorna lyfte fram risken med att statistiken blir missvisande då ett ärende ger större utslag vid lägre medlemsantal. Att IAF i statistiken ställt antalet uteslutningar och fränkännanden i relation till antalet ersättningstagare på respektive arbetslöshetskassa kommer inte helt åt denna problematik. ”Siffrorna är mer rättvisande för stora kassor än för små kassor.”²⁹

Mot bakgrund av denna tanke reagerade några deltagare på att en del av de större arbetslöshetskassorna har ett lågt antal uteslutningar och fränkännanden. ”Det borde inte variera så mycket över tid som hos oss små kassor.”³⁰

²⁸ Den statistik som presenterades kom ifrån den ursprungliga rapporten, publicerad i juni 2016.

²⁹ STs arbetslöshetskassa

³⁰ Svensk handels arbetslöshetskassa

GS arbetslöshetskassa lyfte fram hur deras omorganisation kan komma att spegla siffrorna framöver. De är nu färre som arbetar med återkrav och syftet har bland annat varit att få en mer enhetlig hantering av återkrav. Detta har enligt arbetslöshetskassan börjat märkas genom att fler ärenden kommer upp för beslut om uteslutning och fränkännande.

SO sammanfattade variationen i siffrorna med följande tre punkter:

- 1) Verksamhetsområdet/branschen: Medlemmar är olika duktiga på att motivera eller ens svara på kommunikeringen. Goda argument är svåra att slå bort.
- 2) Hur arbetslöshetskassan organiserar sig: Det kan vara olika handläggare som arbetar med återkrav och uteslutningar/fränkännanden. Hur brygger man över för att inte begrava ärenden som enbart återkravsärenden?
- 3) Skillnader i bedömningen.

Majoriteten av arbetslöshetskassorna lyfte ovanstående tre anledningar som möjlig förklaring till varför statistiken ser ut som den gör. Arbetslöshetskassan Alfa uppgav att deras medlemmar sällan svarar på kommunikeringar och att man därför jobbar aktivt med att få in förklaringar från dem. Deras tanke är att börja ringa upp alla medlemmar som utreds för sanktion.

5.1.2 Fördelning av fränkännandedagar

Arbetslöshetskassornas representanter ombads på samma sätt som på föregående tema reflektera kring den statistiska fördelningen av antal fränkända dagar under 2015. Några arbetslöshetskassor framhöll att de alltid beslutar om 130 dagar, förutsatt att det inte handlar om att personen inte längre är medlem då man fattar ett beslut om 195 fränkännandedagar. ”Vi tycker det finns för lite praxis för en nedsättning av dagar. Det går inte att få någon enhetlighet.”³¹

Arbetslöshetskassan Alfa beskrev att man har en praxis där man vanligen använder ett fast dagantal vid fränkännande; 65, 130 eller 195 fränkännandedagar. Om det finns ytterligare skäl att sätta ner antalet dagar kan arbetslöshetskassan Alfa fatta beslut om 45 fränkännandedagar. Andra arbetslöshetskassor beskrev hur man använder sig av hela spannet från 45 till 195 dagar.

Argument lyftes fram för att inte fränkänna medlemmar i någon större grad då uteslutning är huvudregeln vid medvetet eller grovt vårdslöst handlande. ”Om det finns skäl för fränkännande så är det nära till hands att man faller tillbaka på att då kanske handlandet är mer vårdslöst snarare än grovt vårdslöst.”³² SO framförde svårigheten i att säga att ett handlande varit grovt vårdslöst vid några få dagar.

³¹ Unionens arbetslöshetskassa

³² Akademikernas arbetslöshetskassa

I urvalet fanns två ärenden där man beslutat om 45 fränkännandedagar. I båda fallen saknades en motivering till nedsättningen av antal fränkända dagar. I ett av ärendena redogjorde arbetslöshetskassan för de särskilda skälen i ett separat följebrev då det inte framgick i beslutsbrevet. Förslaget till styrelsen var i detta ärende att utesluta medlemmen, något som alltså ändrades till ett fränkännande i 45 dagar. I det andra ärendet fattades först ett beslut om 130 dagars fränkännande som efter omprövning landade i 45 dagar.

Med anledning av den bristande dokumentation som blev tydlig i ärendeexemplen förtydligade SO att ”om man gör ett vägval ska det dokumenteras, exempelvis i en tjänsteanteckning. Det är svåra bedömningar man gör men då är det alltid bättre att visa att man gjort en bedömning, även om man kanske kommer hamna lite olika. Man kanske skulle kunna få mer praxis genom detta.”

Att styrelsen väljer att gå emot det föreslagna beslutet lyfte flera arbetslöshetskassor fram som en möjlig förklaring till att dokumentationen brister. ”I normalfallet är det den som skriver beslutet som också tänkt fram beslutet. Här är det någon annan som diskuterar ärendet, nämligen styrelsen. Det är inte helt lätt efteråt att veta vad som gjorde att det blev det beslutet. Jag insåg själv när jag gick igenom våra ärenden att det inte var helt glasklart, varken i beslut eller i underlaget i övrigt, vad det var som var de särskilda skälen. Jag insåg att det inte framgår hur vi hade tänkt.”³³ Att föredragande och styrelsen inte alltid är överens betonades i flera fokusgrupper. ”Det kan göra att vissa ärenden inte syns i statistiken.”³⁴

I ett av ärendeexemplen åberopade arbetslöshetskassan självrättelse genom ett inskickat arbetsgivarintyg (AGI) som särskilda skäl att fränkänna istället för att utesluta medlemmen. Lärarnas arbetslöshetskassa uppgav att det i deras bedömning beror på hur och när arbetsintyget kommit in. Om arbetslöshetskassan har begärt in det eller om det är ett led i en nödvändig ansökan, då betraktar Lärarnas arbetslöshetskassa det inte som särskilda skäl. Om det däremot kommer in ett arbetsgivarintyg utan att arbetslöshetskassan har begärt det kan de se det som ett särskilt skäl. Unionens arbetslöshetskassa beskriver hur det finns domstolspraxis som visar att ett inskickat arbetsgivarintyg kan ses som en självrättelse: ”Det har varit fula fall där medlemmen borde insett att de skulle fått en sanktion, där de ska söka ersättning på nytt och därför skickat in ett AGI. Man har resonerat i domstol att det inte skulle ha upptäckts om medlemmen inte har skickat in det. Det är inte kassan som vidtagit en åtgärd för att AGI skickats in. SO har också gått ut med det här.”

³³ Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa

³⁴ Pappersarbetarnas arbetslöshetskassa

5.1.3 Sammanställning av riktmärken

Under fokusgrupperna diskuterades IAF:s sammanställning av arbetslöshetskassornas riktmärken för vad som krävs för att ett ärende ska bli aktuellt för utredning om uteslutning eller fränkännande³⁵. Precis som på frågan varför statistiken skiljer sig åt mellan arbetslöshetskassorna framhöll flera att storleken har en betydelse i sammanhanget. ”Vi är en liten a-kassa och varje gång det är ett återkrav så bedömer vi om det ska bli något mer.”³⁶

De allra flesta uppgav att riktmärket är ett sätt att fånga upp ärenden och att få handläggarna att reagera vid större återkrav. ”Vi har ett riktmärke för att ha något att förhålla sig till när man sitter och handlägger. Det behöver inte ha gått ut någon ersättning men är ändå ett svikligt ärende. Vi har en gräns på mer än 9 dagar men det finns gränsfall som ändå kommer upp till diskussion. Sedan var gränsen ska ligga kan man diskutera. Vi är så små så jag upplever inte att riktmärket är ett problem för oss.”³⁷

Ledarnas arbetslöshetskassa har ingen fastställd gräns utan använder istället ett beslutsformulär som ska fyllas i av handläggaren vid återkrav. Där måste handläggaren själv ta ställning till om ärendet ska prövas för sanktion. Vid tveksamheter vänder de sig till arbetslöshetskassans jurist, den försäkringsansvarige eller kassaföreståndaren. Representanten för Unionens arbetslöshetskassa berättar att de för länge sedan hade riktlinjer kring 10 dagar men att ärenden då ”tappades bort”. Småföretagarnas arbetslöshetskassa framhöll att man alltid bör titta på bruttobeloppet eftersom det inte ska spela någon roll när på året man gör återkravet.

De risker med riktmärken som framhölls var bland annat att man tappar nyansen i handläggningen, att man kommer bort från bedömningar om medvetenhet och grov vårdslöshet samt att det lätt kan bli en fast gräns för handläggarna. Att vissa arbetslöshetskassor har ett riktmärke i antal dagar medan andra har en summa lyftes också fram som olyckligt.

SO framhöll att det är handlandet som ska bedömas och att det inte behöver ha gått ut pengar för att ärendet ska sanktionsprövas: ”Det bör finnas en ambition att ha en enhetligare gräns för vilka ärenden som går vidare. Ett riktmärke kan inte vara en grund för någonting utan det är fortfarande en bedömning av situationen. Det kanske kan vara ett verktyg, men man måste vara medveten om vad det är för något när man använder sig av det.”

Handelsanställdas arbetslöshetskassa uppgav att de funderar på att införa ett riktmärke.

³⁵ Se tabell 6.

³⁶ Sveriges Entreprenörers arbetslöshetskassa

³⁷ Sveriges arbetares arbetslöshetskassa

5.1.4 För mycket och för lite tid på kassakorten

Vid ärendegenomgången framgick att för mycket och för lite tid på kassakorten bedömts som särskilda skäl att fränkänna istället för att utesluta en medlem. Arbetslöshetskassorna bekräftade att detta är vanligt. ”Dessa ärenden kan leda till uteslutning, fränkännande, enbart återkrav eller kanske ett resonemang om god tro. Medlemmens förklaring och vad vi har lämnat för information är avgörande.”³⁸

Diskussionen hamnade ofta kring anställningar med sysselsättningsgrad. Arbetslöshetskassan för service och kommunikation beskrev hur man inte skulle utreda för sanktion om de såg att medlemmen deklarerat som han eller hon hade arbetat. Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa lämnade följande reflektion: ”Intressant fråga det där om för mycket och för lite tid. Vår styrelse tycker att om det är fel åt båda hållen då ska vi gå ner på ett fränkännande. Jag är inte helt säker på att jag är med dem där. Jag har svårt att se logiken, och var i domstolspraxis man får stöd för det. Det kan vara 50 timmar för lite och 20 timmar för mycket, då vill styrelsen fränkänna. Det är de som beslutar.”

5.1.5 Återkrav – heltidsarbete

Till diskussionerna i fokusgrupper valde IAF ut fem ärenden där återkravet rörde sig om mellan 14 och 20 ersättningsdagar och där samtliga arbetat heltid. I fyra av de fem ärendena fanns ingen kommunikering om eventuell sanktion.

STs arbetslöshetskassa kommenterade den korta ärendesammanfattningen med att de nog uteslutit alla fem: ”Även om man rättat själv handlar det här om så många dagar att vi inte hade beslutat om särskilda skäl. Vi kunde snarare ha sett det som försvårande att man börjat arbeta heltid och deklarerat fel.”

Elektrikernas arbetslöshetskassa lyfter fram övrigt-fliken i IAF:s regelsamling där det anges att fler än någon enstaka dag ska betraktas som grovt. Mot den bakgrunden ser de dessa ärendeexempel som grovt vårdslösa. Ledarnas arbetslöshetskassa tycker att ”Man bör veta när man arbetat heltid och det blir grovt vårdslöst när det inte handlar om enbart enstaka dagar.”

5.1.6 Återkrav – ersättning från Försäkringskassan

Bland ärendeexemplen plockade IAF ut tre ärenden där ersättning betalats ut från såväl arbetslöshetskassan som Försäkringskassan, vilket lett till återkrav på 14,5–16 ersättningsdagar. I endast ett av de tre ärendena kommunicerade arbetslöshetskassan medlemmen om en eventuell sanktion.

På frågan om hur arbetslöshetskassan ser på medvetenheten i handlandet när medlemmen ansökt om ersättning från två instanser, svarade många att man

³⁸ Lärarnas arbetslöshetskassa

behöver bilda sig en helhetsuppfattning om vad som hänt. Sveriges Entreprenörers arbetslöshetskassa uppger att de skriver en tjänsteanteckning om att medlemmen ringt in. Finns det en anteckning om att medlemmen ringt in och det ändå blivit fel är det enligt arbetslöshetskassan förmildrande omständigheter som gör att det räcker med ett återkrav. Medlemmens avsikt var då inte att få dubbla ersättningar. Handelsanställdas arbetslöshetskassa menar att ”Man får göra skillnad på om medlemmen ansöker om sjukpenning för första gången, då bör de deklarerat det på kassakortet. Om man däremot fått indragen sjukpenning och omprövar, då kan det bli en annan bedömning. Då har medlemmen rättat sig efter det ursprungliga avslagsbeslutet från FK.”

5.1.7 Sociala och medicinska omständigheter

Ärenden där sociala och/eller medicinska omständigheter ligger bakom bedömningarna är ofta omfattande och komplicerade. Istället för att i detalj diskutera den handfulla ärenden som IAF presenterade för fokusgrupperna kom diskussionerna att handla om hur de sociala och/eller medicinska omständigheterna bör styrkas för att bedömas som särskilda skäl att fränkänna istället för att utesluta en medlem.

Samtliga deltagare var överens om att dessa ärenden är svåra och känsloladdade. SO beskrev hur alla människor har något ”i bagaget” om man backar tillbaka men att det ska finnas ett läkarintyg som styrker någon form av kausalförhållande. Arbetslöshetskassorna gav dock en något varierande bild av vilka krav de ställer på intygen. ”Det ska vara ett intyg med lite mer tyngd. Det ska framgå att det har påverkat medlemmen.”³⁹ Livsmedelsarbetarnas arbetslöshetskassa vill att läkarintygen ska vara utfärdade innan kommunikeringen och Ledarnas arbetslöshetskassa vill att läkarintyget är ställt till arbetslöshetskassan. STs arbetslöshetskassa beskrev hur man endast godtar intyg där det står hur omständigheterna har påverkat medlemmen men att intyget inte behöver vara ställt till arbetslöshetskassan. Svensk handels arbetslöshetskassa lyfte att det helt beror på omständigheterna, om de ens går att styrka, och att man även måste väga in hur trovärdig medlemmens utsaga är.

I ett av ärendeexemplen bottenade de särskilda skälen i en händelse två år bakåt i tiden. Med anledning av detta togs tidsperspektivet upp för diskussion. Lärarnas arbetslöshetskassa lämnade följande reflektion: ”Bedömningen påverkas av om det sker i samband med olyckan, när man är mitt i krisen. Om det är mitt i krisen kan det vara ett särskilt skäl. Hur länge man kan vara i kris är en bedömning, då övergår det till medicinska omständigheter och om mentalt påfrestande vill man ha intyg på det.”

³⁹ Akademikernas arbetslöshetskassa

5.1.8 Frihetsberövade

Bland de 82 ärenden som IAF granskade fanns fyra ärenden där medlemmar fått felaktig ersättning utbetald under tiden som frihetsberövade. IAF noterar att förhållandevis likvärdiga ärenden hanterats olika med varierande utfall.

I ett av ärendeexemplen hade medlemmen ringt in till arbetslöshetskassan efter frigivningen och informerat om tiden som frihetsberövad. Därefter skickade medlemmen in ett kassakort (kk) där han eller hon fyllde i arbetslös. Ersättning utgick därför felaktigt. Arbetslöshetskassan Vision framförde följande: ”Mot bakgrund av att medlemmen i första ärendet hörde av sig och sen fyllde i kk fel – det här stöter vi på ibland. Hur ska vi se på när kassan skulle kunnat stoppa det här och inte gjort det? Å ena sidan är det alltid medlemmen som är ytterst ansvarig för att fylla i och göra rätt men om man har klarlagda rutiner på kassan och struntar i att lägga in någonting som ändå hamnar på åtgärdslistan och det skapas ett återkrav: då har kassan på sätt och vis varit delvällande till återkravet. Hur ska man se på det? Om man lämnat rätt och fel uppgift, kanske det bara blir ett återkrav. Kassan borde ha utrett det men kanske kommit fram till att det inte blivit någon sanktion.”

5.2 Övriga reflektioner och medskick

I detta avsnitt redovisas de reflektioner och medskick som inte är direkt knutna till något av ovanstående teman.

5.2.1 Dokumentation av icke-beslut

I samband med att den bitvis bristande dokumentationen diskuterats kom frågan kring icke-beslut, det vill säga tillfällena då man som handläggare väljer att inte fatta beslut om en sanktion. I vissa fall behöver även icke-besluten dokumenteras för att man ska kunna förstå ärendet. ”Om man ska göra en tjänsteanteckning som visar på varför man inte utreder för sanktion måste det finnas något objektivt som visar på att det visst skulle vara en sanktion, som en beloppsgräns. Att säga att det inte ska vara en sanktion är någon form av icke-beslut. Det är svårt att dokumentera.”⁴⁰ Även Hamnarbetarnas arbetslöshetskassa lyfte problematiken kring att i varje ärende skriva sin bedömning och att det skulle innebära att de behöver höja ribban betydligt. Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa konstaterar: ”Det man inte beslutar om är man dålig på att dokumentera. Det är något vi jobbar med; dokumentation och tjänsteanteckningar. ”

⁴⁰ STs arbetslöshetskassa

5.2.2 Information om risk för sanktion

Tre arbetslöshetskassor⁴¹ berättade hur de vid klarspråksarbetet har tagit bort informationen om sanktion i den första kommuniceringen. De gör istället en extra kommunicering vid utredning om eventuell sanktion. Ledarnas arbetslöshetskassa informerar alltid om uteslutning och fränkännande vid återkrav, som en separat bilaga till sina kommuniceringsbrev. De beskriver hur de ofta får reaktioner från medlemmar om att det inte är någon kul information. Frågan diskuteras kontinuerligt på arbetslöshetskassan och detta är i dagsläget deras ståndpunkt.

5.2.3 Medlem som lämnat arbetslöshetskassan under utredningstiden

Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa lyfte frågan om hur man ska hantera de fall då en medlem begär utträde under tiden arbetslöshetskassan utreder en uteslutning, då medlemmen vid styrelsesammanträdet har utträtt⁴²: ”Kan man utesluta den medlemmen retroaktivt? Jag tror kassorna gör lite olika här.” Akademikernas arbetslöshetskassa tyckte det lät märkligt att utesluta en medlem som inte längre är medlem och ansåg inte att ett utträde får begränsas.

5.2.4 Medlemmens ansvar

I en av diskussionerna uppstod frågan om hur långt medlemmens ansvar sträcker sig i sin kontakt med arbetslöshetskassan. Arbetslöshetskassan Vision och Hotell- och restauranganställdas arbetslöshetskassa efterlyste båda ett svar på följande fråga: ”Vad förväntar sig IAF att medlemmen ska göra? Ska medlemmen ringa kassan eller köra på? Hur pass stor vikt ska kassorna lägga på medlemmen? Den frågan vore bra om vi kassor hade svar på. Då skulle vi kunna få till en likabehandling. Vi pratar internt på kassan om grupperna. Börjar man undanta vissa grupperingar finns det risk att det blir svårt att hålla ihop det.”⁴³

5.2.5 Den praktiska hanteringen kring uteslutningar och fränkännanden

Svensk handels arbetslöshetskassa upplevde att vi under diskussionerna i fokusgruppen pratade mycket om bedömningar. Utifrån detta framförde de ett önskemål om att man diskuterar det praktiska också, exempelvis innehållande av ersättning och verkställande av annan arbetslöshetskassas beslut.

⁴¹ Kommunalarbetarnas, STs och GS arbetslöshetskassa

⁴² Se regelverket i kapitel 2 sid. 10.

⁴³ Arbetslöshetskassan Vision

5.2.6 Preskription vid frånkännande

I två av fokusgrupperna kom man att tala om bristen på preskriptionstid vid ett frånkännande av ersättningsrätten. Lärarnas arbetslöshetskassa lämnar följande medskick till IAF: ”Det finns ingen preskriptionstid på arbetskravet vilket är svårt att förklara för en medlem. Arbetskravet får sjuka konsekvenser.” Även SO påtalade problemet med detta. Flera arbetslöshetskassor lyfte hur ett frånkännande kan drabba medlemmen mer än en uteslutning hade gjort och att det ofta handlar om medlemmar som har svårt att uppfylla ett nytt arbetsvillkor.

5.2.7 Regeln om 195 frånkännandedagar

Unionens arbetslöshetskassa beskrev hur regeln om 195 frånkännandedagar blivit väldigt komplicerad. ”Problemet är att de går till andra kassor, söker inträde och får ersättning. Man hamnar i eftergiftssituationer och annat. Vi får inte meddela att vi håller på att utreda en eventuell sanktion utan först när beslut är fattat kan det ses vid övergång. Detta är något att fundera över om det blev så bra.”

5.2.8 Varning vid mindre allvarliga misstag

Arbetslöshetskassan Vision lyfte önskemål om en möjlighet att varna medlemmar som försöker göra rätt för sig men som ändå gör mindre allvarliga misstag, utan ett syfte att fuska. ”De ska enligt reglerna ha en sanktion.” Hotell- och restauranganställdas arbetslöshetskassa uppmanade till att införa en sanktionstrappa med hänvisning till att det skulle ge en större trygghet i sanktionerna då: ”Då har man tryggheten i att någon verkligen haft möjlighet att ta till sig det som är gällande, att de har förutsättningarna att göra rätt.”

6 IAF:s slutsatser och rekommendationer

Syftet med uppdraget är att få arbetslöshetskassornas hantering av uteslutande och fränkännande mer enhetlig. I detta avslutande kapitel redovisar IAF uppdragets slutsatser och rekommendationer.

6.1 Sammanfattande bedömning

IAF kan konstatera att ärenden som rör uteslutningar och fränkännanden, samt återkrav som inte går vidare för prövning av sanktion, hanteras olika mellan arbetslöshetskassorna. Antalet uteslutningar och fränkännanden skiljer sig också åt mellan arbetslöshetskassorna. IAF kan inte se att antalet ersättningstagare på arbetslöshetskassan nödvändigtvis påverkar antalet beslut om uteslutningar och fränkännanden.

Under uppdraget har det framkommit att arbetslöshetskassorna registrerar beslut om uteslutning olika. En enhetlig registrering är viktig för att ge en rättvisande bild av området. Efter att rapporten publicerats framkom även att statistiken över antal fränkända behövde justeras. På grund av detta valde IAF att begära in uppgifter om antal uteslutna från samtliga arbetslöshetskassor samt låta dem kvalitetssäkra de nya uppgifterna om antal fränkända för att sedan revidera rapporten.

Hur arbetslöshetskassornas bedömningar av grov vårdslöshet och särskilda skäl ser ut har diskuterats i fokusgrupperna, utifrån deltagarnas egna erfarenheter och de ärendexempel som IAF presenterade. Området består av mycket individuella bedömningar och IAF hänvisar till den domstolspraxis som finns.

I den ärendegranskning som gjorts inom detta uppdrag har IAF inte sett något ärende där arbetslöshetskassan gjort en för hård bedömning. De ärenden där de fattat beslut om uteslutning har alla varit fattade enligt gällande lagstiftning i de delar som granskats. Tendensen var snarare att arbetslöshetskassorna varit generösa i sina bedömningar.

Under ärendegranskningen framkom att många större återkrav inte hade prövats för sanktion. IAF överväger därför att gå vidare med detta. Statistiken visar en viss övervikt av män bland beslut om uteslutning och fränkännande. I detta uppdrag har det inte funnits utrymme att fördjupa analysen av de bakomliggande orsakerna vilket IAF överväger att beakta i framtida uppdrag.

6.2 Handlingen ska styra när ett ärende prövas för sanktion

Majoriteten av arbetslöshetskassorna har ett internt riktmärke för när ett ärende ska prövas för sanktion. Under diskussionerna i fokusgrupperna framhölls att dessa inte ska ses som fasta gränser men att det finns risker med en uttalad gräns.

Handlingen är alltid det som ska styra bedömningen av en eventuell sanktion och ett riktmärke får därför inte ses som en gräns. Det finns dock en risk att dessa riktmärken skapar en intern praxis och flyttar fokus från bedömningen av

handlingen. Arbetslöshetskassornas riktmärken varierar också, både i antal dagar och i summa.

- ✓ Det är alltid handlingen som ska styra och det behöver inte ha gått ut pengar för att det ska bedömas som medvetet eller grovt vårdslöst.

6.2.1 *Det finns ingen nedre gräns för när felaktigheter ska prövas*

Regelverket lämnar ingen nedre gräns för när felaktigheter ska prövas för sanktion. Arbetslöshetskassornas varierande hantering av uteslutningar och frånkännanden leder till att medlemmar behandlas olika. Ett riktmärke riskerar att tolkas som en definitiv gräns och kan innebära att man inte prövar ärenden som understiger riktmärket. I slutändan kommer liknande ärenden inte upp i domstolarna och det utarbetas ingen praxis, något som efterfrågats av arbetslöshetskassorna.

6.3 Organisationen påverkar hanteringen

I samtliga fokusgrupper framkom att arbetslöshetskassornas organisation har en stor betydelse för hanteringen av uteslutningar och frånkännanden. IAF har i en tidigare rapport⁴⁴ konstaterat att den avgörande faktorn för en god återkravshantering är att den interna kommunikationen fungerar väl och att handläggarna av återkrav har en hög kompetens inom området. Detta menar IAF gäller även vid hanteringen av uteslutningar och frånkännanden.

Arbetslöshetskassorna lyfte fram branschtillhörigheten som en annan möjlig förklaring till variationen i uteslutningar och frånkännanden. Det är upp till varje arbetslöshetskassa att anpassa sin skriftliga och muntliga kommunikation till sina medlemmar.

- ✓ IAF rekommenderar att de som handlägger uteslutningar och frånkännanden har en hög kunskapsnivå. Detta kan exempelvis uppnås med ett begränsat antal handläggare.
- ✓ IAF rekommenderar att återkravshandläggare har en grundläggande kunskap om vilka ärenden som bör prövas för sanktion. Detta kan uppnås genom att SO och arbetslöshetskassorna integrerar detta i utbildningen av återkravshandläggare.

⁴⁴ IAF rapport 2015:21 sid. 13

6.4 När särskilda skäl finns att fränkänna rätten till ersättning

6.4.1 Fördelningen av antal fränkännandedagar

När arbetslöshetskassorna finner särskilda skäl för att fränkänna en medlem istället för att utesluta denna fattar de vanligtvis beslut om 130 dagar. I brist på en mer utvecklad domstolspraxis lyfte flera arbetslöshetskassor svårigheter med att frångå de 130 dagarna, förutom i de fall då personen inte längre är medlem.

Några arbetslöshetskassor beskrev hur de internt beslutat att fränkänna medlemmar vid ett fåtal uttalade nivåer. En sådan hantering skulle kunna leda till mer praxis på varje nivå som i förlängningen skulle kunna leda till en större enhetlighet i fördelningen av antalet fränkännandedagar.

Att arbetslöshetskassorna utnyttjar den steglösa fördelningen av antalet fränkännandedagar i varierande omfattning är svårt att förena med en likabehandling av medlemmarna. Frågan bör därför diskuteras inom ramen för arbetslöshetskassornas gemensamma arbete.

6.4.2 Följderna av ett fränkännande

Följderna av arbetskravet och bristen på preskriptionstid har diskuterats i fokusgrupperna. De som har svårt att uppfylla ett arbetsvillkor står också långt från arbetsmarknaden. För dessa kan ett fränkännande upplevas som en strängare åtgärd än en uteslutning. Tanken i propositionen var dock inte att ett fränkännande skulle vara mer kännbart än en uteslutning.⁴⁵ Problematiken skulle kunna lösas genom att exempelvis införa en preskriptionstid eller ändra arbetskravet.

6.5 Övrigt

6.5.1 Bristfällig dokumentation leder till svårigheter

Vid beslut om fränkännande istället för uteslutning ska arbetslöshetskassans bedömning av de särskilda skälen alltid tydligt framgå. Styrelsens beslut bör alltid vara väl underbyggt och noga dokumenterat för att det enkelt ska gå att följa det resonemang som lett fram till beslutet, oavsett hur det slutgiltiga beslutet står sig i förhållande till vad som föreslagits för styrelsen.

De återkravsärenden som IAF granskat inom uppdraget saknade ofta en dokumenterad bedömning av varför de inte prövats för sanktion. Bristfällig dokumentation leder till svårigheter för:

⁴⁵ Prop. 2012/13:12, Åtgärder inom arbetslöshetsförsäkringen m.m., s. 58.

- medlemmen att förstå sitt ärende och det beslut som fattats
 - arbetslöshetskassornas medarbetare vid en eventuell omprövning
 - domstolen vid en eventuell överklagan
 - IAF att kunna utöva tillsyn på området.
- ✓ IAF ser ett behov av att arbetslöshetskassans bedömningar dokumenteras även då de inte leder till någon sanktion.

6.5.2 Rättsfall om arbetsgivarintyg som självrättelse

Under diskussionerna i fokusgrupperna framkom hur arbetslöshetskassornas syn på ett inskickat arbetsgivarintyg som självrättelse skiljer sig åt. Som nämntes i kapitel 2 finns ett rättsfall kopplat till detta. Ett arbetsgivarintyg hade skickats in en kort tid innan medlemmen på nytt anmälde sig som arbetssökande. Det framgår inte av domen att det var på arbetslöshetskassans initiativ som arbetsgivarintyget skickades in. Detta är vad IAF kan hänvisa till i nuvarande praxis.

6.5.3 Arbetslöshetskassans och medlemmens ansvar

IAF menar att det ligger ett stort ansvar på den enskilde att informera sig om det som han eller hon inte förstår. På samma sätt ligger ett stort ansvar på arbetslöshetskassorna att anpassa informationen till sina medlemmar på så sätt att den är förståelig. Ett resonemang kring detta har förts i en tidigare IAF-rapport där bland annat webbaserade kontrollfrågor lyfts fram som ett användbart verktyg⁴⁶.

Enligt 47 § ALF ska sökanden lämna de uppgifter som behövs för bedömningen av hans eller hennes rätt till ersättning. Sökanden intygar på heder och samvete att lämnade uppgifter är riktiga och fullständiga samt anmäler ändrade förhållanden av betydelse för hans eller hennes rätt till ersättning. Arbetslöshetsförsäkringens utformning bygger på ett förtroende mellan medlemmen och arbetslöshetskassan, där kravet sätts högt på att medlemmen lämnar korrekta och fullständiga uppgifter om förhållanden som har betydelse för ersättningen.⁴⁷

6.6 Samverkan ger enhetligare hantering

IAF konstaterar att arbetslöshetskassorna behöver samverka mer inom området för att skapa en mer enhetlig hantering av uteslutningar och fränkännanden. Det handlar om ingripande beslut baserade på många bedömningar och en något

⁴⁶ IAF rapport 2015:21 sid. 26.

⁴⁷ Kammarrätten i Stockholms dom den 14 februari 2014 i mål nr 2726-13.

begränsad domstolspraxis. Både större och mindre arbetslöshetskassor har lyft behovet av att få diskutera och utbyta erfarenheter med varandra. Här ser IAF att SO som samorganisation och utbildningsorgan har en viktig roll att spela.

IAF anser att SO i handläggarsstödet borde förtydliga hur uteslutningar och frånkännanden ska registreras. I dialog med SO har de meddelat att man efter vad som har framkommit i IAF:s rapport ska uppdatera sitt handläggarsstöd och eventuellt övrigt informationsmaterial.

- ✓ IAF rekommenderar att SO uppdaterar handläggarsstödet med uppgifter om hur uteslutningar och frånkännanden ska registreras.
- ✓ IAF rekommenderar att arbetslöshetskassorna i högre grad samverkar för att få en enhetligare hantering av uteslutningar och frånkännanden.

7 Käll- och litteraturförteckning

Författningar och övriga rättskällor

Lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF)

Lag (1997:239) om arbetslöshetskassor (LAK)

Bidragsbrottslag (2007:612)

Förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring (ALFFo)

Proposition 2012/13:12 *Åtgärder inom arbetslöshetsförsäkringen m.m.*

Rapporter och promemorior

IAF:s regeringsrapport (2015:20) *Arbetslöshetskassornas sanktioner, 2014 och första kvartalet 2015.*

IAF:s rapport (2015:21) *Arbetslöshetskassornas hantering av återkrav mot ersättningstagare.*

IAF:s rapport (2015:2) *Arbetslöshetskassornas hantering av ärenden om uteslutning och fränkännande.*

IAF:s rapport (2014:13) *Arbetslöshetskassornas beslut om uteslutning och fränkännande.*

IAF:s rapport (2009:9) *Uteslutning, fränkännande och polisanmälan.*

Övriga källor

SO:s handläggarstöd (november 2015) *Hanteringen av återkrav och oriktiga eller vilseledande uppgifter.*

8 Bilagor

Bilaga 1. Gruppindelning

20 april	22 april	26 april	28 april	2 maj	4 maj
SO	SO		SO	SO	
Alfa-kassan	Ledarnas	SmåA	Vision	Kommunals	IF Metalls
Livs	Lärarnas	Byggnads	Pappers	Transports	Unionens
Seko	Elektrikernas	Säljarnas	SHA	ST	Journalisternas
SLAK	GS	AEA	HRAK	SAAK	Fastighets
		Sv. Ent.	Finans & försäkring	Handels	
		Hamn			

Bilaga 2. Förteckning över lagrum

Lag (1997:239) om arbetslöshetskassor - uteslutning av medlem

37 § En medlem i en arbetslöshetskassa som medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter om förhållanden av betydelse för hans eller hennes rätt till medlemskap eller ersättning, ska uteslutas som medlem om inte särskilda skäl talar emot det. Detsamma gäller en medlem som medvetet eller av grov vårdslöshet har låtit bli att anmäla ändrade uppgifter till kassan om förhållanden av betydelse för hans eller hennes rätt till ersättning.

I 46–46 b §§ lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring finns bestämmelser om fränkännande av rätt till ersättning när arbetslöshetskassan beslutar att medlemmen inte ska uteslutas. Lag (2013:153).

37 a § En medlem får uteslutas om han eller hon inte uppfyller och inte heller under de senaste sex månaderna har uppfyllt bestämmelsen i en arbetslöshetskassas stadgar om arbete inom kassans verksamhetsområde. Lag (2013:153).

37 b § Ett beslut om uteslutning av en medlem enligt 37 § gäller från och med den dag arbetslöshetskassan inledde utredning av det förhållande som ligger till grund för beslutet.

Ett beslut om uteslutning av en medlem enligt 37 a § gäller från och med första dagen i den kalendermånad som följer på beslutet. Om medlemmen har rätt till ersättning vid tidpunkten för beslutet om uteslutning, gäller dock uteslutningen från och med första dagen i den kalendermånad som följer efter den dag då rätten till ersättning upphör. Lag (2013:153).

37 c § Arbetslöshetskassans styrelse prövar frågor om uteslutning av en medlem och om fränkännande av rätt till ersättning enligt bestämmelser i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring. En kassaföreståndare får dock efter uppdrag från styrelsen fatta beslut i sådana ärenden, utom när det gäller omprövning. Lag (2013:153).

Lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring - fränkännande

46 § Den som medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter eller låtit bli att anmäla ändrade uppgifter till en arbetslöshetskassa om förhållanden av betydelse för hans eller hennes rätt till ersättning, ska fränkännas rätt till ersättning. Den som är medlem i kassan får dock fränkännas rätt till ersättning endast om kassan vid prövning enligt 37 § första stycket lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor har funnit att han eller hon inte ska uteslutas som medlem.

Den arbetslöshetskassa till vilken uppgifterna enligt första stycket har lämnats eller skulle ha lämnats ska besluta om fränkännande, även om den som berörs har utträtt ur kassan. Lag (2013:152).

46 a § Ett beslut om fränkännande av rätt till ersättning ska avse minst 45 och högst 195 ersättningsdagar. Lag (2013:152).

46 b § Ett beslut om fränkännande av rätt till ersättning gäller från och med den dag då arbetslöshetskassan inledde utredning av det förhållande som ligger till grund för beslutet. I beslutet ska denna tidpunkt anges.

Ersättning får betalas ut på nytt först sedan den sökande har utfört förvärvsarbete som avses i 12 och 13 §§ under 80 dagar från den tidpunkt som avses i första stycket. Lag (2013:152).

Lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring - innehållande av ersättning

66 § En arbetslöshetskassa får besluta att tills vidare hålla inne ersättning till en sökande, om det finns sannolika skäl att anta att han eller hon

1. inte uppfyller de allmänna villkoren för rätt till ersättning enligt 9 §,
2. inte har rätt till ersättning enligt 11 §,
3. kommer att stängas av från rätt till ersättning enligt 43–43 b §§, eller
4. kommer att fränkännas rätt till ersättning enligt 46 § eller uteslutas som medlem enligt 37 § första stycket lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor.

Ersättning får hållas inne till dess arbetslöshetskassan slutligt prövat frågan om sökandens rätt till ersättning och med högst det belopp som kan komma i fråga i det slutliga beslutet. Lag (2013:152).